

Радмило Н. Маројевић (Београд)

Књижевнојезичка норма у формирању¹ (инверзија у спјевовима *Смрт Смаил-аге* *Ченгијића* Ивана Мажуранића и *Луча* *микрокозма* Петра II Петровића Његоша)

Кључне речи:

књижевнојезичка норма,
ијеснички стил, *сјјев* СМРТ
СМАИЛ-АГЕ ЧЕНГИЈИЋА,
сјјев ЛУЧА МИКРОКОЗМА,
инверзија..

У овом раду се, на примјеру Мажуранићевог спјева *Смрт Смаил-аге Ченгијића* (написан и објављен 1846) у поређењу с Његошевим спјевом *Луча микрокозма* (написан 1845, стварно изашао из штампе 1846), разматрају типови инверзије у стиху у периоду кад се српски књижевни језик налазио у фази формирања и када се може говорити о издвајању у њему пјесничког стила. Циљ рада је да буде прилог опису типа књижевног језика којему су Мажуранић и Његош тежили.

1. Четрдесетих година XIX вијека, кад су спјевови из наслова били написани, српски књижевни језик се налазио у фази формирања. Зато је од значаја описати тип књижевног језика којему су водећи пјесници тежили и пјеснички стил који су конституисали, што и јесте предмет наше серије радова.

(1) Овај рад из те серије комплементаран је с радом истог наслова: *Књижевнојезичка норма у формирању*, али с другим поднасловом: *Рефлекси јазика у Мажуранићевом сјјеву Смрт Смаил-аге Ченгијића у поређењу с Његошевим сјјевовима Горски вијенац и Луча микрокозма*, који се паралелно објављује [Маројевић

1) Рађено у оквиру пројекта 178014 *Динамика стилистика савременог српског језика* при Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2012⁶: 237–258], а представља природни наставак рада *Језик књижевности и књижевни језик у формирању. (На примјеру Његошевих сјјегова Луча микрокозма и Горски вијенац)* [Маројевић 2011^а: 41–61].

210

У комплементарном раду разматрају се рефлекси јата, а у овом – типови инверзије, док у претходном раду, на примјеру у наслову наведених Његошевих сјјегова, „разматрамо однос између (нетерминолошке) синтагме *језик књижевности* и термина *књижевни језик* у периоду кад се српски књижевни језик налазио у фази формирања. Описује се тип књижевног језика којему је Његош тежио и образлаже издвајање пјесничког стила као првог функционалног стила српског књижевног језика“ [Маројевић 2011^а: 42].

У овом раду тематске серије, дакле, на примјеру Мажуранићевог сјјева *Смрт Смаил-аге Ченгијића* и Његошевог сјјева *Луча микрокозма*, разматрају се типови инверзије у стиху у периоду кад се српски књижевни језик налазио у фази формирања и када се може говорити о издвајању у њему пјесничког стила. Спјев *Смрт Смаил-аге Ченгијића* је и написан и објављен 1846. године, док је *Луча микрокозма* написана 1845. (та година стоји и на насловној страни), али је стварно изашла из штампе 1846.

(2) Текстологији Мажуранићевог сјјева посвећена је расправа *Смрт Смаил-аге Ченгијића и Његошева ејска трилоија (йоредбена шексйолошка анализа)*, објављена у часопису *Књижевна историја* [Маројевић 2009: 553–582], и чланак *Смрт Смаил-аге Ченгијића као језичкоумјетничко дјело. (Линвистика и йоејика наслова)*, објављен у Зборнику радова Филозофског факултета у Косовској Митровици [Маројевић 2011^б: 173–182].

Текстологији Његошевог сјјева посвећена је расправа „Нека питања критике

текста *Луче микрокозма*“, објављена у ауторској књизи *Српски језик данас* [Маројевић 2000: 359–400], и чланак *Милан Решетар као шексйолог Његошевих дјела (Луча микрокозма. Пјесна шексйа)*, објављен у зборнику *Дани Његошеви* [Маројевић 2010^а: 9–28].

У Његошевом спјеву асиметрични десетерац је тротактни стих, па се курзивом у њему означавају неметрички акценти. Двјема усправним цртама означавамо цезуру, а границу између другог и трећег такта у десетерцу – једном усправном цртом. Мажуранићев спјев је написан комбинованим осмерачко-десетерачким стихом с јасно израженом трохејском тенденцијом (половина десетераца је у трохеју). Зато се у овом посљедњем случају неметрички акценти не реконструишу и тактови не обиљежавају. У Мажуранићевом спјеву два вокала који сажимањем чине један слог подвучена су линијом.

(3) Упоредо са стварањем српског књижевног језика почео се формирати и први функционални стил тога књижевног језика – пјеснички стил.

Циљ овог рада је да буде још један прилог опису типа књижевног језика којему су Мажуранић и Његош тежили и да се образложи издвајање пјесничког стила као првог функционалног стила српског књижевног језика.

Једна од одлика пјесничког стила била је инверзија, а она је била условљена не само стилистички него и версолоски.

2. У својој (формулисаној) поетици, коју је, под насловом *Ојийи настављена к српској сличноречности и слојмерју или йросодији*, написао 1810. године, Лука Мјлованов Георгијевић је обрадио и инверзију користећи за њу термин „преметња“. Инверзију он дефинише на сједећи начин: „Преметња бива, кад

се која реч на мјесто у невезаном спису, и у обичном | говору са свим необично постави“ [Георгијевић 2010 (1833): 95–96 (67–68); знак | указује на прелазак на другу страну у тексту који се цитира].

У наставку аутор даје четири примјера „претметње“, и у сваком се атрибут, конгруентни (придјевски и замјенички) или неконгруентни, налази испред предлошко-именичке везе. Ми ћемо их навести савременим правописом: *царској у њалајши* (умјесто: „у царској палати“), *џ’јела за њовијање* (умјесто: „за повијање т’јела“), *његово на њрошење* (умјесто: „на његово прошење“), *српској језика на њлајолању* (умјесто: „на глаголању српског језика“).

У закључку одјелка „Претметња“ аутор истиче: „Ова и овим подобна говорења виде се језику Србском праве непотребе, који се изван везаног списа чувати ваља. – У везаном спису гдјегдје нужде њеке ради постављено пропустити се може“ [Георгијевић 2010 (1833): 96 (68)].

2.1. Поставке Луке Милованова о инверзији, која се у његовој поетици своди на постављање атрибута испред предлошко-именичке везе и за коју он користи термин „претметња“, могу се, с гледишта савремене поетике, формулисати на следећи начин (и ми ћемо, за овај тип инверзије, користити његов термин).

(1) Претметњу не треба користити (ње се „чувати ваља“) у разговорном функционалном стилу и у прозној варијанти књижевноумјетничког стила јер за њу, у тим стиловима, нема праве потребе.

(2) Претметња је стилски поступак онеобичавања који се може користити само у поетској варијанти књижевноумјетничког стила.

(3) Претметња се може сматрати допустивим стилским поступком и у сти-

ховима само када то захтијевају потребе версификације или пјесничког језика.

2.2. Тип инверзије који је формулисао Лука Милованов илуструјући га неколиким примјерима данас дјелује архаично. Таква инверзија је свакако била архаична и у епоси у којој су Његош и Мажуранић стварали своја најбоља пјесничка дјела. Њу је, међутим, из старе словенске пјесничке традиције Мажуранић преузео покушавајући да је угради у свој пјеснички језик (а посредно и у пјеснички стил књижевног језика који се формирао).

(1) У Мажуранићевом главном дјелу, спјеву *Смрћ Смаил-аге Ченџијића*, издвојили смо примјере у којима је атрибут инверзијом распоређен испред предлошко-именичке везе.

1. Ефекат опкорачења цезуре остварује се у десетерцу 121. стиха те у осмерцима 308. и 524. стиха, будући да се атрибут налази у првом, а предлошко-падежна веза у другом полустиху:

ил рујева испод грма зече
[СА 121: „испод рујева грма“];

и сусједној у планини
[СА 308: „у сусједној планини“];

Ал[и] и добра у јунака
[СА 524: „у добра јунака“].

Поред предлога, атрибут од именице може раздвајати још нека, пунозначна ријеч:

ни поноснѣх звона са звониках
[СА 318: „звона са њоноснѣх звониках“];

Немилога трак од бича
[СА 592: „трак од немилоја бича“];

поноситу што оно у срцу
[СА 993: „што оно у *й*оносииу срцу“].

У свим овим примјерима атрибут се налази у првом, а предлошко-падежна веза у другом полустиху, па се остварује опкорачење цезуре десетерца (318. стих) и осмераца (стихови 592. и 993).

212

2. Ако се атрибут нађе у претходном, а предлошко-падежна веза у наредном стиху, остварује се опкорачење стиха:

тко подвитѣх ногух чучи / покрај
њега и голему / на проколу товна
врти овна.
[СА 722–724: „на *й*олему проколу“].

При том се опкорачење остварује између осмерца 723. стиха, у коме је и други полустих четворосложен, и десетерца 724. стиха, у коме је само први полустих четворосложен.

3. Ако се и атрибут и именица нађу у истом полустиху, ефекат опкорачења цезуре, наравно и стиха, изостаје:

Вјерна уз друга друг кораца
[СА 275: „уз *в*јерна друга“];

голе из раје, у ко'е круха нейма.
[СА 764: „из *й*оле раје“];

гњѣвну у срцу супроћ раји црној,
[СА 997: „у *й*њѣвну срцу“].

У свим примјерима инверзија је версолошки условљена – четворосложном силабичком структуром првог полустиха (уз ефекат хетерокалске контракције двају вокала у сандхију). Неинверзиони редослијед нарушио би силабичку структуру осмерца у 275. стиху: *уз вјерна друга (четири слога у полустиху), односно десетераца у стиховима 764. и 997: *из голе

раје; *у гњѣвну срцу (четири слога у првом полустиху).

Од претходних примјера разликује се сљедећи:

око којѣх доба у глухо
[СА 689: „у *й*лухо доба“].

Овдје предлог остаје уз придјев, али је именица у препозицији (у истом полустиху, па изостаје ефекат опкорачења цезуре односно стиха). Инверзија је версолошки условљена — четворосложном силабичком структуром другог полустиха (уз ефекат хетерокалске контракције двају вокала у сандхију). Неинверзиони редослијед нарушио би и овдје структуру осмерца (четири слога у полустиху): *у глухо доба.

(2) Посебан случај инверзије који отежава комуникацију посвједочен је у сљедећа два стиха Мажуранићевог спјева:

јавит крдо чујеш глас пастѣра
[СА 309: „чујеш глас пастѣра *ј*авити крдо (= да јави крдо)“];

позивају на раздлуде тѣло,
[СА 783: „позивају тѣло на *раздлуде* (= да чини раздлуде)“].

У првом примјеру у инверзији је инфинитивна синтагма *јавити крдо*, која је, формално гледано, атрибут уз именицу *глас*, али је то у ствари атрибутивна реченица чији је предикат исказан само инфинитивом. А у другом је у инверзији, формално гледано, индиректни објекат *на раздлуде* испред директног, али је у њему заправо кондензована адвербијална реченица циља.

(3) Инверзију атрибута и падешког облика без предлога налазимо у бројним стиховима Мажуранићевог спјева, али

су за типологију инверзије у пјесничком тексту нарочито индикативни примјери у којима атрибут од именице раздваја једна или више ријечи. Међу тим примјерима су и следећи:

по тијелу црно-модрѣх / слике
змијах грозан пише
[СА 599–600: „(слике) *црно-модрѣх*
змијах“];

ту – кукавне јаук раје
[СА 661: „(јаук) *кукавне раје*“];

ил бијела кришку сира
[СА 303: „(кришку) *бијела сира*“].

Ови примјери су за нашу анализу вишеструко значајни. С једне стране, атрибут се у односу на управну именицу налази у дистантном положају, и такав тип инверзије је опстао у пјесничком стилу као стилски јако обиљежено средство. С друге стране, оваква инверзија име веролошки значај јер условљава опкорачење стиха, у првом примјеру, односно опкорачење цезуре, у посљедња два примјера. С треће стране, што нам служи већ као прелаз на нову тему (на Његошеве атрибуте и Његошеву инверзију), у сва три примјера су посвједочени атрибути у ланцу: прву карику чине неконгруентни атрибути изражени адноминалним генитивом, а другу – конгруентни атрибути изражени придјевом који стоји уз тај адноминални генитив. А тај адноминални генитив стоји увијек у постпозицији, и не раздваја га нека друга ријеч. Другим ријечима, за разлику од Његоша, Мажуранић адноминални генитив и управну именицу уз коју он стоји користи у класичном статусу — као синтагматску везу без инверзије коју не раздваја неком другом ријечју, па чак њоме не опкорачује ни цезуру.

2.3. Инверзија коју налазимо у (формулисаној) поетици Луке Милованова Георгијевића и (примијењеној) поетици Ивана Мажуранића потврђена је и у *Слову о њолку Игоре*, што нам је послужило као завршни аргумент у објашњењу „тамног мјеста“ у староруском спјеву (*салѣан’и за земл’ами* у значењу ‘султанових иза земаља’), али то је предмет поседног рада [Маројевић 2012^а: 105–120].

Облик *салтани* у примјеру из *Слова о полку Игореве: Галичкы Осмомысль Ярославле!* [...] *Грозы твоя по землямъ текутъ, отворяши Киеву врата, стрѣляеши с отня злата стола салтани за землями* [Слово 1800: 30 (у препису који је прављен за царицу Катарину: *салѣтани*)] у досадашњим тумачењима, осим у нашем, погрешно је тумачен као облик акузатива множине именице *салтанъ* у значењу ‘титул правитеља у мусуљман’ (види најважнија тумачења у [Сл. Слова 1978 v: 82–83]).

Погрешно тумачење објашњава се комуникационим тешкоћама перцепције необичног реда ријечи, а ми смо га оспорили у монографији која је објављена о осамстогодишњици спјева [Маројевић 1985: 110–112], а затим и у расправи која је објављена на руском језику о двестагодишњици првог издања [Мароевич 2001: 59–62].

3. Његошеве иновације на плану исказивања атрибута, и инверзије атрибута, тичу се управо адноминалног генитива, али је његов пјеснички стил карактерисала специфична поетска синтакса и у неким другим поступцима.

(1) Адноминални генитив у Његошевом пјесничком стилу имао је веома широк дијапазон употребе.

1. И Његош је адноминални генитив у постпозицији и управну именицу уз коју он

стоји у препозицији могао употриједити на класичан начин – као синтагматску везу без инверзије коју не раздваја нека друга ријеч, па чак ни цезура. Такву употребу (*īdсийd слāвē*) налазимо у првом полустиху 1860. стиха *Луче микрокозма*:

гѡспѡд *слāвē* || нā трѡн се | пѡврātī.
[ЛМ 1860].

214

2. У првом полустиху 920. стиха компоненте адноминалне синтагме су, међутим, инверзијом замијениле мјесто (*мрāкē цāрсийво*), али су остале у границама истог такта:

гā од свѣтē || ѡдстūпīm | дужности,
мрāкē *цāрсийво* || дī ѡсīшало | вјѣчно,
[ЛМ 919–920].

3. У стиховима:

и ѡпѣт је || на мрāчнū | пūчину
океāна || йстѡга | мрскѡга
дльўјју с јѣкѡм || крūпнѡм | и ўжаснѡм
[ЛМ 1697–1699].

опкорачење стиха је двоструко (обухвата три стиха заредом): раздвојен је предикат (*дльўјју*) од објекта (*је*) и адноминални генитив (*океāна*) од управне именице (*йўчину*). Сама адноминална синтагма (*/ак./ йўчину океāна*) није у инверзији, па је и не раздвајају конгруентни атрибути који уз двије именице стоје, али је „раздваја“ граница између два стиха.

4. У примјеру:

Ќ свѣвишњй || твѡрче | нѣпостйжнй,
у чѡвјека || йскра | дѣспредјѣлнѡг
ўма *īивѡīа* || ѡглѣдā се | св*јѣтлā
ка свѡд *јѣдан* || од твѡјѣ | палātē
у пūчину || *шīīд* с ѡглѣдā | нāшу,
[ЛМ 141–145]

опкорачење се остварује не само раздвајањем конгруентног атрибута *дѣспредјѣлнѡг* од именице *ўма* (која сама има функцију неконгруентног атрибута именице *йскра*) него и субјекта *йскра* од предиката *ѡглѣдā се* (и од конгруентног атрибута *св*јѣтлā*). Поред тога, опкорачење стиха је праћено инверзијом: у чѡвјека [= у човјеку] се ѡглѣдā св*јѣтлā *йскра īивѡīа* дѣспредјѣлнѡг *ўма*. Инверзијом (и опкорачењем) наглашена је лексичко-семантичка компонента *ўма* (твѡга). Сама адноминална синтагма (*йскра ўма*) није у инверзији, али је раздваја конгруентни атрибут који стоји уз другу именицу, као и граница између два стиха.

5. Са опкорачењем стиха у примјеру:

„Јā сам *гўшē* || твѡјѣ | пѡмрāченē
зрāка *сјāјнā* || ѡгња | дѣсмртнѡга –[...].“
[ЛМ 234–235].

тијесно је повезана вишеструка инверзија која обухвата оба стиха: Јā сам *сјāјнā* зрāка дѣсмртнѡга ѡгња твѡјѣ пѡмрāченē *гўшē*. Адноминалну синтагму (*гўшē зрāка*) раздвајају два конгруентна атрибута зависног члана синтагме, као и граница између два стиха, а уза све то и саме компоненте синтагме су у инверзији.

6. У најсложеније примјере Његошеве пјесничке синтаксе спадају следећи стихови:

„ймајўћи || тākвѡг | твѡритѣлā
(величѣством || нѣизмјѣрнйм | дўшē
кѡјā свākѡг || дѡбра | совршѣнства
надвйсује || и у сѣбе | хрāнй), [...]“
[ЛМ 1003–1006].

Текст који смо ставили у заграду карактерише двоструко опкорачење стиха и вишеструка инверзија: дўшē *кѡјā* нѣизмјѣрнйм величѣством надвйсује

и у сѐбе [= у себи] хрāни совршѐнства свāкōг дōбра. При том је адноминални генитив (*дѹшѐ*) раздвојен од управне именице (*швōдришѐља*) синтагмом која је у адвербијалном односу према предикату наредне зависне атрибутивне реченице.

(2) Пјесничку синтаксу Његошеву у *Лучи микрокозма* карактерише и појава елипсе.

У текстолошким напоменама смо обратили пажњу на три примјера елипсе, који представљају уједно три типа елидирања дјелова текста који су нарочито карактеристични за пјеснички језик Његошев.

1. У првом примјеру, из 400. стиха (200. стиха прве пјесне):

дѹховни је || жѹвот | на небѐси,
мāтѐријѐ — || у цāрству | гњѹлости.
[ЛМ 399–400],

елидирани ријечи (именица у функцији граматичког субјекта и помоћни глагол као компонента предиката) реконструишу се из преходног стиха: [жѹвот] мāтѐријѐ [је] у цāрству гњѹлости. Али оно што је необично, и у чему наш пјесник проширује граматички потенцијал конструкције, јесте елидирање управне именице уз коју стоји адноминални генитив у функцији неконгруентног атрибута.

2. Елипса: и [тāина] дѹхōвнѐ нāјстрашнѹијѐ дѹрѐ [у 29. стиху Пролога] повезана је са опкорачењем стиха. Иначе се елидирана именица лако реконструише из преходног, 28. стиха:

āх òвō је || нāјвишā | тāина
и дѹхōвнѐ || нāјстрашнѹијѐ | дѹрѐ:
[ЛМ 28–29].

И овдје Његош проширује граматички потенцијал конструкције елидирајући

управну именицу испред адноминалног генитива у функцији неконгруентног атрибута (при чему је и он праћен са два конгруентна атрибута, чиме се још више повећава дистанца адноминалног генитива и управне именице).

3. Елипса у 147. стиху Пролога праћена је опкорачењем и стиха и цезуре, али и инверзијом у стиховима 147–148: нōћ [ти показује] нѐпоњāтнā чудѐства дивōтā^x твōјѐ тaйнственѐ порфѹрѐ. Елидирани ријечи (енклитички датив личне замјенице другог лица једине и глаголски облик трећег лица једине презента) и овога пута се лако реконструишу из преходног, 146. стиха:

дāн ти свјѐтлōсѹи || крѹнѐ | показује,
нōћ – порфѹрѐ || твōјѐ | тaйнственѐ
нѐпоњāтнā || чудѐства | дивōтā^x,
[ЛМ 146–148].

И овдје пјесник адноминални генитив у функцији неконгруентног атрибута ставља у препозицију, при чему су двије именице још више раздвојене трима атрибутима (прва два стоје послѣ адноминалног генитива у инверзији, а први испред управне именице). Овакав тип инверзије омиљено је стилско-језичко средство пјесника *Луче микрокозма*.

4. Анализа инверзије у Мажуранићевом и Његошевем спјеву, из којих су издвојени и наведени само карактеристични примјери по којима се два пјесника разликују и међусобно и са типичним обрасцима савременог пјесничког (под)стила књижевноумјетничког стила, допушта нам да изведемо и три закључка.

(1) Тип инверзије који је примјењивао Мажуранић (и праметњу у формулисаној поезици Луке Милованова) — употребу придјевске ријечи (адјектива или посе-

сива) испред предлошко-именичке везе — посматрамо као стилистички архаизам.

Примарно, употреба адјектива (или посесива) испред предлошко-именичке везе није ни била инверзија него једна од развојних фаза у процесу замјене беспредложне конструкције предложном, на примјер: **krasňě mĕstě* → красну на мјесту → на красну на мјесту → на красну/красном мјесту. Другим ријечима, у придјевско-именичким везама предлог се почео употребљавати најприје само испред именице јер је то било довољно за прецизирање значења, и то је тип који описује Лука Милованов, примјењује Мажуранић и који реконструишемо у *Слову о њолку Ијореве*. Затим се предлог пренио на атрибут, и то је тзв. редупликација предлога, коју често налазимо у старим словенским текстовима. Најзад, кад је употреба предлога у одређеним значењима (и падежима) постала обавезна, усталио се савремени тип с предлогом само испред прве компоненте синтагме.

Овај тип инверзије није остао у српском пјесничком стилу.

(2) Тип инверзије који је Његош користио — дистантна и препозитивна употреба адноминалног генитива — представља стилистички неологизам.

Оваква инверзија се може тумачити и као стилистички okazaionalizam пошто је наш пјесник, под утицајем руског језика, позицију конгруентног атрибута, која је за српски језик карактеристична, „попуњавао“ атрибутом неконгруентним (прије свега, посесивним генитивом).

Ни овај тип инверзије није остао у српском пјесничком стилу.

(3) Пјеснички језик двају анализираних аутора карактеришу, наравно, и други типови инверзије — прије свега употреба именице испред придјевске рјечи (адјектива или посесива) те објекта испред предиката — али су ти типови били и остали одлика српског пјесничког стила.

Други типови инверзије, наравно, могу бити предмет посебних и даљих истраживања Мажуранићеве и Његошеве поетике.

Инверзија (свих типова) изузетно је важна за опис стиха строге силабичке структуре (какав је Мажуранићев комбиновани осмерачко-десетерачки стих и Његошев десетерац), па на њу указујемо у текстолошким напоменама у акценцованим издањима спјегова у којима ће бити представљена прозодијска, интонациона и версолошка интерпретација сваког стиха појединачно.

summary

[RADMILO MAROJEVIĆ]

Standard Language Norm In Formation

(inversion in the epics *The Death of Smail aga Čengijić* by Ivan Mažuranić, and *The Ray of the Microcosm* by Petar II Petrović Njegoš)

In this paper, in the example of the epic “The Death of Smail aga Čengijić” by Mažuranić (written and published in 1846) compared with the epic “The Ray of the Microcosm” (written in 1845, actually came out in 1846) by Njegoš, different types of inversion in verse have been compared, in the period when the Serbian standard language was in a

formation stage, and when we can talk about the separation of its poetic style. The aim of the paper is to support the description of the type of the standard language which Mažuranić and Njegoš aspired to.

The type of inversion that was applied by Mažuranić – the use of an adjectival word in front of the preposition-noun connection – we see as a stylistic archaism, which primarily used to be one of the developmental stages in the process of replacing the non-prepositional construction with the prepositional one, so the preposition was first used only in front of the noun, because it was enough to indicate a precise meaning.

The type of inversion which was used by Njegoš – a spaced and prepositive use of the adnominal genitive – represents a stylistic neologism or individual stylistic peculiarity, since our poet, under the influence of the Russian language, “filled” the position of a congruent attribute, which is a characteristic of the Serbian language, with the incongruent attribute (primarily possessive genitive).

217

Литература:

- Георгијевић 2010 (1833): **Георгијевић, Лука Милованов**. Опит настављења к српској сличноречности и слогомјерју или просодији. Приредио Видан Николић. – Бања Лука: Арт-принт. – 152 с. – Оригинал: Луке Милованова Опит настављења к Србској сличноречности и слогомјерју или просодији. По новом правописању начину сматрајући на повод к новој весма нуждној Србској Писменици или Језиконауку списан 1810. А издао га Вук Стеф. Караџић. – У Бечу, 1833.
- лм: **Петровић-Његош, Петар П**. Луча микрокозма. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. – Подгорица: ЦИД. – [У припреми].
- Мароевич 2001: **Мароевич, Радмило**. К прочтению „темных мест“ «Слова о полку Игореве». – In: Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – Москва. – № 4. – С. 55–65.
- Маројевић 1985: **Маројевић, Радмило**. Посевне изведенице у староруском језику: Антропонимски систем. Топонимија. „Слово о полку Игореве“. – Београд: Филолошки факултет. – 158 с.
- Маројевић 2000: **Маројевић, Радмило**. Српски језик данас. – Београд, зипс, Српска радикална странка. – 416 с.
- Маројевић 2009: **Маројевић, Радмило**. *Смрт Смаил-аге Ченгијића* и Његошева епска трилогија (поредбена текстолошка анализа). – In: Књижевна историја. – Београд. – XL1, бр. 139. – С. 553–582.
- Маројевић 2010: **Маројевић, Радмило**. Милан Решетар као текстолог Његошевих дјела (Луча микрокозма. Пјесна шеста). – In: Дани Његошеви: 2008/2009. – Никшић: Књижевно друштво „Његош“. – С. 9–28.
- Маројевић 2011^а: **Маројевић, Радмило**. Језик књижевности и књижевни језик у формирању. (На примјеру Његошевих спјегова *Луча микрокозма* и *Горски вијенац*). – In: Научни састанак слависта у Вукове дане. – Београд. – Књ. 40/1. – С. 41–61.
- Маројевић 2011^б: **Маројевић, Радмило**. Смрт Смаил-аге Ченгијића као језичкоумјетничко дјело. (Лингвистика и поетика наслова). – In: Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини. – Косовска Митровица. – Књ. XL1. – С. 173–182.

РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ

Маројевић 2012²: **Маројевић, Радмило**. Инверзија посесива и предлошко-именичке везе (и израз „салтани за земљама“ у *Слову о јолку Игореве*). – In: Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – Нови Сад. – Књ. LV/1. – С. 105–120.

Маројевић 2012⁶: **Маројевић, Радмило Н.** Књижевнојезичка норма у формирању. (Рефлекси јата у Мажуранићевом спјеву *Смрт Смаил-аге Ченгијића* у поређењу с Његошевим спјевовима *Горски вијенац* и *Луча микрокозма*). – In: Научни састанак слависта у Вукове дане. – Београд. – Књ. 41/1. – с. 237–258.

СА: **Мажуранић, Иван**. Смрт Смаил-аге Ченгијића. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. – Подгорица: цид. – [У припреми].

Сл. Слова 1978 v: **Виноградова, В. Л.** Словарь-справочник «Слова о полку Игореве». – Ленинград: Наука. – Вып. 5. – 264 с.

218

Слово 1800: Ироическая песнь о походе на половцев удельного князя Новгорода-Северского Игоря Святославича, писанная старинным русским языком в исходе XII столетия с переложением на употребляемое ныне наречие. – Москва. – 45 с.